

Dret de les activitats turístiques

Raúl Pérez Guerra
María Matilde Ceballos Martín
Agustí Cerrillo i Martínez
Francesca Llodrà Grimalt
Miquel Peguera i Poch
María Luisa Roca Fernández-Castanys
Mònica Vilasau Solana

PID_00209345

Material docent de la UOC

Raúl Pérez Guerra

Professor titular de Dret administratiu a la Universitat d'Almeria. Correu electrònic: rperez@ual.es

María Matilde Ceballos Martín

Professora doctora en Dret administratiu per la Universitat d'Almeria i professora. Correu electrònic: mceballo@ual.es

Agustí Cerrillo i Martínez

Professor de Dret administratiu. Universitat Oberta de Catalunya.

Francesca Llodrà Grimalt

Professora titular de Dret civil a la Universitat de les Illes Balears. Consultora de la UOC.

Miquel Peguera i Poch

Professor de Dret mercantil a la Universitat Oberta de Catalunya.

María Luisa Roca Fernández-Castanys

Professora titular de Dret administratiu per la Universitat d'Almeria i professora. Correu electrònic: mlroca@ual.es

Mònica Vilasau Solana

Professora de Dret civil a la Universitat Oberta de Catalunya.

La revisió d'aquest material docent ha estat coordinada per la professora: Mònica Vilasau Solana (2014)

Tercera edició: febrer 2014

© Raúl Pérez Guerra, María Matilde Ceballos Martín, Agustí Cerrillo i Martínez, Francesca Llodrà Grimalt, Miquel Peguera i Poch, María Luisa Roca Fernández-Castanys, Mònica Vilasau Solana

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2014

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Dipòsit legal: B-1.507-2014

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

Dret de les activitats turístiques és una assignatura que inclou l'anàlisi sistemàtica dels continguts de les disposicions vigents que regulen aquest tipus d'empreses, i també l'estudi, des d'una perspectiva jurídica, de l'ordenament del sector turístic com a conjunt. Atès el caràcter transversal del turisme, la seva ordenació es duu a terme mitjançant normes que formen part de diferents disciplines jurídiques.

Per a comprendre el dret aplicable a aquestes empreses és imprescindible saber prèviament que **l'administració**, sigui quin sigui el seu àmbit territorial i, sobretot, l'autonòmic, **actua sobre el turisme i els subjectes que operen en el sector**. L'administració fa servir diversos mètodes per a controlar la prestació de serveis de les empreses turístiques. Aquest control opera com a conseqüència dels efectes que té l'activitat que desenvolupen aquestes empreses sobre els usuaris turístics, en particular, i sobre la societat, en general.

És per això que, a més de l'estudi del dret públic relatiu a la intervenció administrativa en el turisme, des de la perspectiva del dret privat s'abordarà l'estudi de la contractació, partint de la fase prèvia a la formació del contracte, la seva perfecció, i també les vicissituds que puguin sorgir i l'extinció. Aquests elements generals de la contractació s'aplicaran posteriorment a diferents contractes turístics (allotjament, transport, assegurança i arbitratge). Així mateix, s'analitzarà la responsabilitat civil de les parts per l'incompliment de les seves obligacions.

Una altra qüestió que analitzarem en aquestes pàgines és la **disciplina turística**. En aquest àmbit, l'administració intensifica la clàssica activitat de policia mitjançant les inspeccions que fan les autoritats competents de l'actuació de les empreses turístiques. A banda d'això, és la **potestat sancionadora de l'administració** la que legitima la imposició de sancions a les empreses que cometin de manera provada una infracció tipificada com a administrativa.

La regulació de les empreses turístiques no es pot emmotllar a les limitacions d'una àrea concreta del dret. Totes les persones (físiques) o empreses (jurídiques) que vulguin dur a terme una activitat econòmica determinada que es basi en la prestació de serveis turístics, s'han de sotmetre tant al que denominem **dret privat**, és a dir, la part del dret que s'ocupa de les relacions entre particulars, com al **dret públic**, l'àrea del dret en què intervé l'administració i hi exerceix l'autoritat.

Finalment, cal assenyalar que el coneixement d'aquesta assignatura s'assoleix amb la lectura, la comprensió i l'estudi dels materials. Però, a més a més, és imprescindible manejar el dret positiu (és a dir, la normativa), consultar la

bibliografia general i específica que proposem, examinar els annexos que adjuntem, actualitzant-los contínuament a la Biblioteca de la UOC, analitzar els aspectes principals de cada apartat (els conceptes generals), meditar sobre els possibles exemples aplicatius i preguntar als consultors qualsevol qüestió que sorgeixi de l'estudi diari.

Objectius

L'objectiu d'aquesta assignatura és donar a conèixer a l'estudiant la importància de l'anàlisi del turisme i, particularment, de les empreses turístiques, des d'una perspectiva jurídicopública, a més d'oferir-li coneixements generals sobre la situació normativa del sector a Espanya. Concretament, l'estudiant ha d'assolir els objectius següents:

1. Delimitar el marc jurídic aplicable en una comunitat autònoma determinada.
2. Relacionar les diverses reglamentacions autonòmiques sobre un tema concret dins de l'àmbit del turisme.
3. Determinar els requisits necessaris perquè una empresa pugui operar en el món del turisme.
4. Precisar els tràmits que calen per obrir la pròpia empresa i/o exercir l'activitat turística.
5. Distingir els controls que l'administració competent exerceix sobre les empreses turístiques.
6. Fer paleses les diferències entre les diverses empreses turístiques.
7. Distingir les obligacions i els deures dels subjectes.
8. Dilucidar les qüestions jurídiques que se susciten en el desenvolupament de l'activitat turística.
9. Conèixer els principals contractes turístics.
10. Analitzar les conseqüències de l'incompliment de les obligacions contractuals.
11. Buscar, manejar i treballar la legislació turística.
12. Conèixer la regulació de l'administració electrònica del turisme.
13. Conèixer les normes bàsiques que regulen la contractació electrònica.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Empreses turístiques (I). Allotjaments

María Matilde Ceballos Martín, Raúl Pérez Guerra i María Luisa Roca Fernández-Castanys

1. Les empreses turístiques (I)
2. Els allotjaments turístics
3. Els establiments hotelers
4. Els apartaments turístics
5. Els habitatges turístics de vacances
6. Els campaments de turisme
7. Els allotjaments de turisme en el medi rural
8. Allotjament en establiments turístics d'aprofitament per torn
9. Les ciutats de vacances
10. Allotjaments en règim de propietat horitzontal i altres figures afins

Mòdul didàctic 2

Empreses turístiques (II)

María Matilde Ceballos Martín, Raúl Pérez Guerra i María Luisa Roca Fernández-Castanys

1. La intermediació turística: agències de viatge i centrals de reserva
2. La restauració turística
3. La informació turística: guies de turisme i oficines d'informació turística
4. Els organitzadors professionals de congressos (OPC)
5. El turisme actiu

Mòdul didàctic 3

Règim disciplinari

María Matilde Ceballos Martín, Raúl Pérez Guerra i María Luisa Roca Fernández-Castanys

1. La disciplina turística

Mòdul didàctic 4

Teoria general del dret privat del turisme: el contracte turístic

Mònica Vilasau Solana i Francesca Llodrà Grimalt

1. El marc normatiu
2. El fonament del dret privat del turisme
3. Les obligacions de les parts
4. La formació del contracte turístic
5. La formalització de contractes turístics sota condicions generals de la contractació i/o clàusules no negociades individualment
6. La modificació, ineficàcia i extinció del contracte
7. La responsabilitat civil de les parts per l'incompliment de les seves obligacions

Mòdul didàctic 5

Tipus de contractes turístics en particular

Mònica Vilasau Solana i Francesca Llodrà Grimalt

1. Contractes subscrits amb agències de viatge
2. El contracte de transport
3. El contracte d'allotjament
4. La contractació d'oferta turística complementària
5. El contracte d'assegurança
6. El contracte d'arbitratge en matèria turística

Mòdul didàctic 6

Administració i comerç electrònic del turisme

Agustí Cerrillo i Martínez i Miquel Peguera Poch

1. L'administració electrònica
2. Els fonaments de la regulació de l'administració electrònica del turisme a Espanya
3. La difusió d'informació pública a Internet
4. La comunicació per mitjans electrònics en l'àmbit turístic
5. El procediment administratiu electrònic
6. Cooperació entre administracions públiques. Interoperabilitat
7. La noció de serveis de la societat de la informació
8. El principi de control en origen
9. El règim jurídic dels serveis de la societat de la informació
10. La tramesa de comunicacions comercials no sol·licitades
11. La contractació electrònica
12. La responsabilitat dels intermediaris
13. Les infraccions i les sancions

Abreviatures

art. article.

CE Constitució espanyola de 1978.

CEE Comunitat Econòmica Europea.

CA comunitat autònoma.

Cc Codi civil.

D decret.

DF Decret foral.

DL Decret llei.

DLegis Decret legislatiu.

LAECSP Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics.

LAU Llei d'arrendaments urbans.

LBRL Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local.

LLAASE Llei 17/2009, de 23 de novembre, sobre lliure accés a les activitats de serveis i el seu exercici (coneguda com la llei òmnibus).

LCA Llei 50/1980, de 8 d'octubre, reguladora del contracte de l'assegurança.

LO Llei orgànica.

LRJ-PAC Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú.

LSSICE Llei 34/2002, d'11 de juliol, de serveis de la societat de la informació i de comerç electrònic.

núm. número.

OM Ordre ministerial.

OMT Organització Mundial del Turisme.

RD reial decret.

RDL Reial decret llei.

RDLegis Reial decret legislatiu.

SITCA Organitzacions Americanes de Turisme.

STC sentència del Tribunal Constitucional.

STJCE sentència del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees.

STS Sentència del Tribunal Suprem.

UE Unió Europea.

UIOOT Unió Internacional d'Organismes Oficials de Turisme.

Glossari

activitat turística *f* Conjunt de serveis i actuacions adreçades als usuaris turístics, i conjunt d'actuacions públiques i privades d'ordenació i promoció del turisme.

administració turística *f* Conjunt d'òrgans i entitats de caire públic amb competències específiques sobre turisme.

empreses turístiques d'activitats complementàries *f* Empresa que entre les seves activitats inclou serveis turístics, o que d'alguna manera ofereix serveis al turisme, com les empreses de consultoria, espectacles, esportives, mediambientals, culturals, recreatives o de salut, i que es determinen reglamentàriament com a tals.

entitat turística no empresarial *f* Entitat sense finalitat de lucre que té com a objectiu promoure el desenvolupament turístic o determinades activitats turístiques.

oferta turística *f* Conjunt de béns, productes, serveis i recursos turístics que les institucions i empreses turístiques posen a disposició del mercat perquè els usuaris turístics els utilitzin i consumeixin.

recursos turístics *m pl* Conjunt de béns materials i manifestacions diverses de la realitat física, geogràfica, social o cultural d'un territori determinat, susceptibles de generar corrents turístics.

Registre d'Empreses i Activitats Turístiques *m* Institució administrativa i de caràcter públic en què s'han d'inscriure les empreses i activitats turístiques.

reglament *m* Disposició normativa de rang inferior a la llei dictada per l'administració pública.

reincidència *f* Comissió d'una infracció de la mateixa naturalesa que la que va motivar la sanció en un termini posterior a la notificació d'aquesta sanció.

serveis turístics *m pl* Serveis adreçats a atendre les demandes dels usuaris turístics, incloent-hi els béns mobles i immobles que fan possible la prestació.

usuari -ària turístic *m i f* Persona física o jurídica que, com a destinatari final, rep algun tipus de servei turístic.

Bibliografia

Bibliografia general

Arcarons Simon, R. (1999). *Manual de Derecho Administrativo Turístico* (2a. ed.). Madrid: Síntesis.

Aurioles Martín, A. (2005). *Introducción al Derecho Turístico* (2a. ed.). Madrid: Tecnos.

Blanquer Criado, D. (1999). *Derecho del Turismo*. València: Tirant lo Blanch.

Calonge Velázquez, A. (2000). *El Turismo: Aspectos Institucionales y Actividad Administrativa*. Valladolid: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Valladolid.

Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2014). *Código de Turismo* (4a. ed.). Pamplona: Thomson-Aranzadi.

Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2011). *El turismo y el Derecho. Hacia la conceptualización del Derecho Administrativo del Turismo, en Libro Homenaje al Prof. Dr. Enrique Rivero Ysern "El Nuevo Derecho Administrativo"*. Salamanca: Legis Librería Jurídica.

Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2009). "La configuración del Derecho del Turismo Autonómico Español en el ordenamiento jurídico-administrativo-constitucional". *Revista Aragonesa de Administración Pública* (núm. 35, pàg. 455-515).

Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2004). "Bibliografía sobre derecho administrativo del turismo". *Revista Andaluza de Administración Pública* (núm. 55).

Corchero Fernández, M. (2008). *Derecho del turismo. Conceptos fundamentales*. Madrid: Iustel.

Fernández Ramos, S.; Pérez Guerra, R. (2013). *Manual de Derecho Administrativo del Sector Turístico*. Madrid: Tecnos.

Fernández Rodríguez, C. (2007). *Derecho Administrativo del Turismo* (4a. ed.). Madrid: Marcial Pons.

García Macho, R.; Recalde Castells, A. i altres (2000). *Lecciones de Derecho del Turismo*. València: Tirant lo Blanch.

Pérez Fernández, J. M. (dir.) (2004). *Derecho público del turismo*. Elcano: Thomson-Aranzadi.

Pérez Guerra, R. (dir.) (2006). *Derecho de las actividades turísticas*. Barcelona: Editorial UOC.

Pérez Guerra, R. (1999). *Régimen jurídico-administrativo del turismo: organización y competencias*. Almería: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Almería.

Pérez Guerra, R.; Ceballos Martín, M. M. (1999). "Reflexiones sobre la ordenación legislativa de las comunidades autónomas". A: *La actividad turística española en 1998*. Asociación Española de Expertos Científicos en Turismo (AECIT).

Pérez Guerra, R. i Ceballos Martín, M^a. M. (2008). "Las competencias de la Comunidad Autónoma de Andalucía en materia de turismo". A: Diversos autores. *Estudios sobre el derecho andaluz del turismo*. Sevilla: Consejería de Comercio, Turismo y Deporte de la Junta de Andalucía."

Pérez Guerra, R.; Ceballos Martín, M. M.; Roca Fernández-Castanys, M. L. (2003). *Derecho de las actividades turísticas* (1a. ed.). Barcelona: Fundació per la Universitat Oberta de Catalunya.

Roca Roca, E.; Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (1998). *La Regulación Jurídica del Turismo en España*. Almería: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Almería.

Roca Roca, E.; Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2007). *Código de Turismo* (3a. ed.). Pamplona: Aranzadi.

Soriano García, J. E. (dir.); Cabezas Hernández, M. T. (coord.) (2002). *I Congreso sobre Derecho Administrativo Turístico*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cáceres.

Bibliografia complementària

Aurioles Martín, A. (1999 i 2000). *Jornadas de Derecho Turístico*. Sevilla: Servicio de Publicaciones de la Consejería de Turismo y Deporte de la Junta de Andalucía.

Blanquer Criado, D. (1999, 2000, 2001 i 2002). *Congreso Universitario de Turismo*. València: Tirant lo Blanch.

Caballero Sánchez, R. (2000). *Código sobre Legislación Turística*. Madrid: McGraw-Hill.

Ceballos Martín, M. M. (2002). *La regulación jurídica de los establecimientos hoteleros*. Madrid: Marcial Pons.

Ceballos Martín, M. M. (2001). "Aspectos histórico-jurídicos de la entidad estatal empresarial Paradores de Turismo de España". *Revista Documentación Administrativa* (núm. 259-260, pàg. 355-368).

Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2002). "Aproximación evolutiva en la protección de los recursos naturales y culturales a través de la legislación turística". A: *Libro homenaje al profesor E. Roca Roca*. Madrid: INAP-BOE.

Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2001). *El contrato turístico de alojamiento hotelero*. Granada: Comares.

Ceballos Martín, M. M.; Pérez Guerra, R. (2000). "Reflexiones sobre la ordenación legislativa de las Comunidades Autónomas: Estudio comparativo de la clasificación hotelera". A: *La actividad turística española en 1999* (pàg. 431-445). Madrid: AECIT-Fundación Ramón Areces.

Cuétara Martínez, J. M. de la (1991). "Ideas para la reforma del Ordenamiento Turístico de Canarias". *RCAP* (núm. 11, 12 i 13).

Diversos autors (1999). "Monográfica de Derecho y Turismo". *Revista Aragonesa de Administración Pública*.

Diversos autors (2000). *Actas del I Congreso Internacional "Turismo y Mediterráneo"*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Almería.

Diversos autors; Roca Roca, E. (coord.) (2001). "Administración Pública y Turismo". *Revista Documentación Administrativa* (núm. 259-260).

Diversos autors (2002). "Panorama jurídico de las Administraciones Públicas en el siglo XXI". A: *Libro homenaje al profesor E. Roca Roca*. Madrid: INAP-BOE.

Fernández Ramos, S. (2008). *Estudios sobre el derecho andaluz del turismo*. Sevilla: Consejería de Comercio, Turismo y Deporte de la Junta de Andalucía.

Gallardo Castillo, M. J. (1996). "La Ordenación Jurídico-Administrativa del Turismo". *Revista Andaluza de Administración Pública* (núm. 25).

Gómez Calle, E. (1998). *El contrato de viaje combinado*. Madrid: Civitas.

Güidi, G. (comp.) (2009). *I Congreso Iberoamericano de Derecho del Turismo*. Buenos Aires: Ladevi.

Lirola Delgado, M. I. (1998). "Reflexiones en torno a una Política Comunitaria del Turismo". *Revista de Instituciones Europeas*.

Melgosa Arcos, F. J. (1995, 1997 i 1999). *Jornadas sobre Derecho y Turismo*. Àvila: Fundación Cultural Santa Teresa.

Melgosa Arcos, F. J. (coord.) (2004). *Derecho y Turismo*. Salamanca: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Salamanca.

Munar Bernat, P. A. (2003). *La regulación española de la Multipropiedad* (2a. ed.). Madrid: Aranzadi.

Pérez Fernández, J. M. (2001). *Régimen Jurídico del Turismo Rural*. Madrid: Feria Internacional de Turismo.

Pérez Guerra, R.; Ceballos Martín, M. M. (1996, juliol-setembre). "A vueltas con el Régimen Jurídico-Administrativo de la distribución de competencias en materia de turismo y de otros títulos que inciden directamente sobre

el mismo: el ejercicio de las competencias turísticas por la Comunidad Autónoma Andaluza". *Revista Andaluza de Administración Pública* (núm. 27).

Pérez Guerra, R.; Ceballos Martín, M. M. (2001). *El contrato turístico de alojamiento hotelero*. Granada: Comares.

Pérez Guerra, R.; Ceballos Martín, M. M. (2000). *La intervención Administrativa en la clasificación de los establecimientos hoteleros*. Granada: Comares.

Pérez Guerra, R.; Ceballos Martín, M. M.; Roca Fernández-Castanys, M. L. (2006). "El régimen jurídico-administrativo de la rehabilitación y puesta en valor de los 'refugios' de Almería construidos durante la guerra civil". *Revista Andaluza de Administración Pública* (núm. 64, pàg. 383-404).

Pérez Martos, J. (2002). "La regulación comunitaria del turismo". A: *Libro homenaje al profesor E. Roca Roca*. Madrid: INAP-BOE.

Rebollo Puig, M. (1991). "Legislación Autonómica de Disciplina Turística". *Revista Andaluza de Administración Pública* (núm. 8).

Rivero Alemán, S. (1998). *Seguro turístico y de asistencia en viaje. Ordenación y contratación*. Barcelona: Bosch.

Roca Fernández-Castanys, M. L. (2005). *Aprovechamiento turístico de los espacios naturales protegidos. Régimen jurídico*. Sevilla: Servicio de Publicaciones de la Consejería de Turismo, Comercio y Deporte de la Junta de Andalucía.

Ruiz-Rico Ruiz, J. M.; Cañizares Laso, A. (2000). *Multipropiedad y aprovechamiento por turno. Comentarios sistemáticos a la Ley sobre Derechos de Aprovechamiento por turno*. Madrid: Civitas.

Salgado Castro, A. (1996). "La distribución de competencias en materia de turismo". *Revista Aragonesa de Administración Pública* (núm. 9).

Sanz Domínguez, C. (2002). *Régimen jurídico del turismo en el espacio rural: análisis y compendio normativo*. Sevilla: Consejería de Turismo y Deporte de la Junta de Andalucía.

Sarmiento Acosta, M. J. (1994, 11 de diciembre). "El Régimen especial del Municipio Turístico". *Actualidad Administrativa* (vol. 5, núm. 45).

Socias Camacho, J. (1998, diciembre). "Evolución de la Legislación Turística en las Islas Baleares". *Revista Aragonesa de Administración Pública* (núm. 13).

Torres Lana, J. A. (2007). *La multipropiedad*. Madrid: Iustel.

Tudela Aranda, J. (1996). "Hacia un nuevo Régimen Jurídico del Turismo: La reciente Legislación Autonómica". *Revista Vasca de Administración Pública* (vol. 1, núm. 45).

Tur Faúndez, M. N. (1996). "El contrato de viaje combinado: notas sobre la Ley 21/1995, de 6 de julio, de regulación de los viajes combinados". *Aranzadi Civil* (vol. I).

